

Obsah: [1] **Od strategie ke koncepci** V. Jetel | [2] **Program konference** | [3] **Občanské vybavení** Z. Černý | [7] **Máme nový stavební zákon** P. Durdík | [7] **Standardizace územního plánování** K. Vrbová | [8] **Krajina a Svatoplukovy pruty** VI. Mackovič | [9] **Jak jsem stvořil kýč** Z. Černý | [10] **Povrchový odtok** VI. Mackovič | [13] **Co umožřilo osla (glosa o půdě)** VI. Mackovič | [16] **Nové publikace** | [16] **Aktuality, informace**

Od strategie ke koncepci

„Od dlouhodobého záměru činnosti k dosažení cíle až k soustavě dlouhodobě platných zásad, jevů a prvků prostorového, funkčního a provozního uspořádání prostředí ve městech a v krajině.“ Tak bych mohl přesněji definovat za pomoci slovníků náplň nadcházející, pevně věřím, prezenční konference v Olomouci, na kterou bych vás rád jménem přípravného výboru co nejsrdečněji pozval.

Spojení těchto ústředních slov neobsahuje v sobě hierarchii, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale určité vymezení mantinelů témat, mezi kterými bychom se rádi se všemi vyzvanými řečníky, moderátory a účastníky konference pohybovali. A že to bude stát za to!

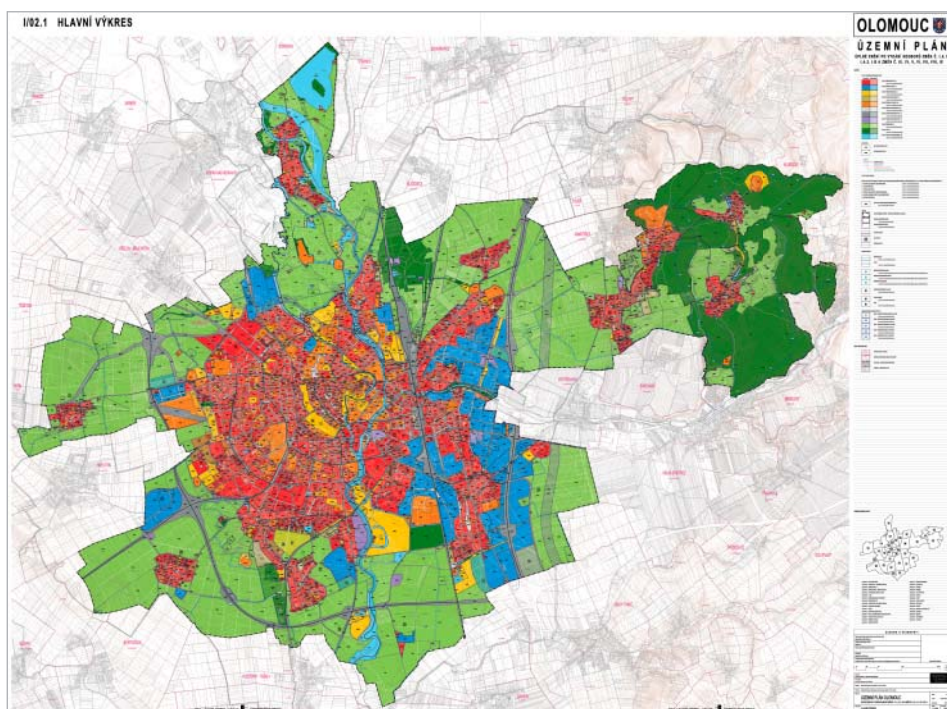
Vždyť kde by se vám dostalo v jednom tak krásném moravském městě tolika příkladů strategického a územního plánování, prokvaných současnými trendy chytrých řešení, výzkumem, jak koncepčně a strategicky přistupovat ke smršťování měst, urbanistickým projektem roku či novým stavebním zákonem? Na tuto otázku je pro mě jediná odpověď – nikde, pouze na konferenci AUÚP v Olomouci, a proto se těším, že i vás potkám v konferenčním sále Regionálního centra Olomouc, a že budeme mít možnost živě diskutovat o současných pozitivích, negativích a potenciálu současného územního a strategického plánování, které se někdy mezi sebou míjejí v prostoru a čase. Není od věci si připomenout, že o tomto vztahu již pojednával odborný článek Milana Půč-

ka v časopise Urbanismus a územní rozvoj (ročník XII, č. 1–2/2009), který v závěru konstatoval, že strategický a územní plán by měl vznikat současně a že klíčová je vzájemná provázanost obou dokumentů. Jak tomu tedy je v praxi? Jak pracujeme se strategickými plány při tvorbě nových územně plánovacích dokumentací či podkladů? Je strategické plánování proces zaměřený hlavně na uskutečňování konkrétních změn oproti územnímu plánování, které vytváří hlavně předpoklady pro udržitelný rozvoj území a stanovuje základní koncepci rozvoje území? Mnoho takových otázek bude doufám předmětem našich osobních diskusí v rámci čtvrtěčního a pátého odborného programu včetně tradičního večerního rautu, který jsme museli při posledních dvou on-line konferencích absolvovat sami doma ve svých obývacích pokojích.

Přípravná skupina udělala maximum pro to, abyste se na konferenci cítili komfortně, bezpečně, aby témata byla atraktivní, přinášela nové myšlenky a dobré příklady z územně plánovací a urbanistické tvorby včetně tradiční exkurze po městě tematicky zaměřenou na koncepci ochrany města před povodněmi.

Poděkování zde patří i vstřícným zástupcům Olomouckého kraje a města Olomouce, jejichž úvodní příspěvky budou ideálním a tradičním entree do letošní prezenční konference, která i díky zahraničnímu příspěvku z Belgie doufám zcela naplní nejen její název, ale i vaše očekávání.

Za přípravnou skupinu se těším v říjnu v Olomouci na viděnou.

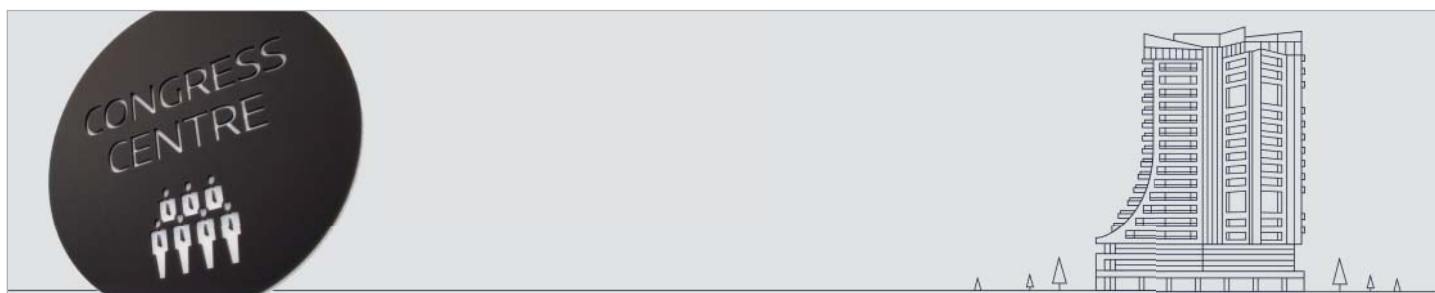

Olomouc, územní plán, hlavní výkres (2020)

Václav Jetel

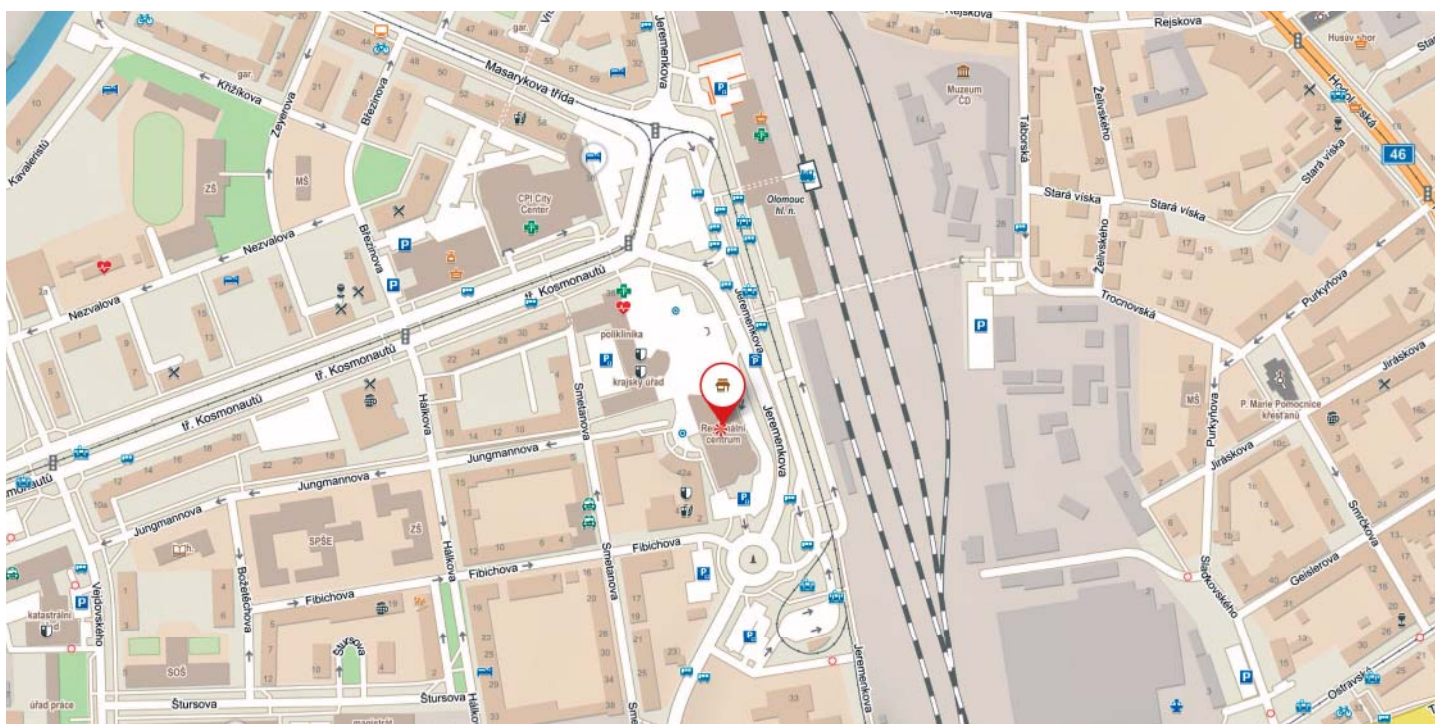
Od strategie ke koncepci

Akreditovaná konference AUÚP ČR, 14.–15. října 2021 | Regionální centrum Olomouc

Program konference

Čtvrtek dopoledne	
09:00–10:00	Prezence účastníků
10:00–10:10	Zahájení konference
10:10–10:45	Jan Šafařík, Jaroslav Martínek, Představení Olomouckého kraje
10:45–11:20	Miroslav Žbánek, Jana Křenková, Představení města Olomouce
11:20–12:10	Joris Scheers, Strategické plánování v Belgii
12:10–13:30	Přestávka na oběd
Čtvrtek dopoledne	
13:30–14:00	Radim Perlín, Rozvoj města mezi strategií a koncepcí
14:00–14:30	Marie Zezůlková, Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+
14:30–15:00	Lukáš Švéda, Strategické a územní plánování na krajské úrovni na příkladu projektu keramické školy v Karlových Varech
15:00–15:30	Přestávka na kávu
15:30–15:50	Jan Holeček, Strategie Brno 2050
15:50–16:10	Marek Kuchta, Severní obchvat Hranic a provozní koncept města
16:10–16:40	Vladimír Dujka, Strategické a územní plánování v praxi
16:40–17:45	Panelová diskuse – Strategické plány v územním rozvoji Moderátor Radim Perlín Účastníci: Marie Zezůlková, Jana Janíková, Jan Holeček, Vladimír Dujka, Marek Kuchta
17:50–18:50	Výroční shromáždění členů
20:00–24:00	Společenský večer
Pátek dopoledne	
09:00–09:30	Jan Fibiger, Urbanistický projekt roku 2021 a Stavba roku 2021
09:30–10:00	Zdeněk Jiran, Urbanistická studie Bohdalec-Slatiny – brownfield Strašnice, Praha 10
10:00–10:30	Petr Šíkola, Transformační území v Liberci-Perštýn, Textilana
10:30–11:00	František Kubeš, Koncept chytrých měst
11:00–11:30	Přestávka na kávu
11:30–12:00	Tomáš Peltan, Územní management smršťování měst
12:00–12:30	Vojtěch Bártek, Batův kanál
12:30–12:50	Roman Vodný, Nový stavební zákon a další informace z MMR
12:50–13:00	Závěr konference
Pátek odpoledne	
Odborná exkurze – povodňová ochrana města	

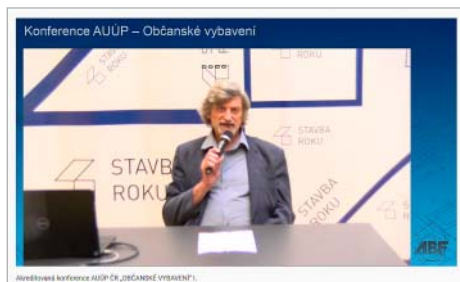
Občanské vybavení

Konference Asociace pro urbanismus a územní plánování se ve streamovaném přenosu z Prahy, z budovy Nadace ABF, konala ve dnech 15. a 16. dubna 2021

O konferenci konané půl roku před touto, na podzim roku 2020, jsem psal, že byla výjimečná, byla on-line, což bylo jistě lepší, než aby nebyla vůbec... Na jaře tohoto roku už nám způsob konference nepřipadal tak výjimečný. Na podzim se máme sejít naživo v Olomouci, ovšem sýčci se už zase ozývají... Stejně mi ale nepřipadá normální, aby život už navěky zůstal skrytý za rouškami a respirátory a prošíkovaný jehlami v rameni a štoumáním v nose (či až v našich mozcích).

Vezměte prosím zavděk komentářem vydaným z mých poznámek, i když přihlášení a platící účastníci už jsou obdařeni i sborníkem, na který odkazují pro podrobnější a úplné informace.

Tématem konference, kterou uvedl předseda Asociace **Petr Durdík**, bylo občanské vybavení, důležitý segment organismu města (zejména pokud jde o veřejné vybavení, důležité pro fungování města).

Petr Durdík smutně zahajuje další on-line konferenci

Lanškroun je patrně město, kam nám není přáno zajet naživo, a tak jsme se opět v Lanškrouně, jako na jaře 2020, nesešli, i když tentokrát trochu ano, sice na dálku, ale program čtvrtěčního dopoledne byl koncipován jako obvykle – začínalo se představením kraje a „hostitelského“ města (tentokrát tedy v uvozovkách).

Nejprve zástupce hejtmana **Roman Línek** představil Pardubický kraj obnášející přes půl milionu obyvatel a zahrnující 38 měst a soustředil se ve své řeči, pronesené z budovy hejtmanství, na občanské vybavení. Však také Pardubický kraj je jeden z největších tamních vlastníků a ve většině případů jde o budovy či areály občanské vybavenosti. Pak prezentoval mnohé aktuální projekty kraje a započal tím největším, investicí v řádu půldruhé miliardy korun, urgentním příjmem, jímž bude vybavena pardubická nemocnice. Zmínil ale

mnohé další investice do zdravotnictví (Moravská Třebová, sanatorium Jevíčko, Svitavy aj.), školství (hlavně rekonstrukce, zateplování budov apod.), kultury (Gočárový mlýny, krajská galerie, podzemní tvrz Bouda, zámek Pardubice aj.). Vyslovil i důraz na využití uměleckých děl (kupříkladu Lasvit).

A pak už konečně moc pěkné město Lanškroun – pozval nás tam starosta **Radim Vetchý**. Město se jménem Zemská koruna (Landeskronen) leží na rozhraní Čech, Moravy a Slezska. Jeho historie počíná rokem 1285 (resp. tehdy bylo poprvé písemně zmíněno). Tahounem města jsou dnes firmy v průmyslové zóně (mikročipy, díly pro automobily, stroje na flexotisk, kopírovací stroje atd.), kde svá pracovní místa našlo na 6,5 tis. obyvatel města či blízkého okolí. Prohlídka města ale nevynechala zámek, renesanční radnici a další místa a budovy a taky pan starosta připomněl rodáky, z nichž vyzdvihl Bohumila Modrého, legendárního brankáře LTC Praha, ale hlavně stavebního inženýra, autora regulačního plánu města a iniciátora mnohých významných projektů (letišť, úprava železnice, vodních toků, výstavby obytných čtvrtí). A pokud jde o občanské vybavení, pak multifunkční centrum L'Art, kde se měla konference konat, je stavbou zaznamenaníhodnou.

Pana starostu ještě doplnil **Oldřich Bitner**, městský architekt, který vyzdvihl mnohá lanškrounská pozitiva, plynoucí z historie, z místa a jeho okolí, z kvalitního územního plánu, ze spolupráce s fakultou architektury a věnoval se i dalšímu rozvoji města (mj. sportovní hala, dopravní terminál, hotel, krytý bazén).

Vystoupení zahraničního hosta je také tradicí. Tentokrát k nám promluvil **Henk Kamp** (Hendrik van der Kamp), a to z předtočeného záznamu s českým překladem. H. Kamp působil na fakultě plánování v Dublinu, již také vedl, a byl též prezidentem ECTP. Jako konzultant působí nejen v Irsku, ale i v zahraničí. Mluvil o příspěvku stavebníka na rozvoj úze-

Miliardová investice: urgentní příjem pardubické nemocnice

Město Lanškroun z výšky

mi, předvedl nám, jaký mají v Irsku způsob, jak financovat veřejnou infrastrukturu s pomocí peněz od developerů nebo koncových kupců. Každý z úřadů územního plánování (je jich 31) si musí vypracovat systém příspěvků na rozvoj, kde v prvním kroku se specifikují očekávané výdaje na infrastrukturu v příštích pěti letech. Poté se určí, kolik přispějí stavebníci (obvykle je to od 20 do 60 %, podle typu infrastruktury, část samozřejmě financuje sama obec). Ve třetím kroku se provede odhad, kolik z plánované výstavby (zvláště se zohledňuje obytná, zvláště komerční) se skutečně postaví. Nakonec se obě předchozí konfrontuje a stanoví se finální sazby, které musí stavitel uhradit – ty jsou zapracovány do stavebního povolení. (V příkladu je uvedeno např. 92 € u rezidenční výstavby a 96 €

Henk nás zdraví z Irsku

u komerční za m².) Odhad je vždy odhadem, někdy se na poplatcích vybere méně, jindy více oproti předpokladům. Krom toho existují ještě dva další příspěvky: speciální (akce ve prospěch komunity a mimo území vlastněné investorem) a doplňkový (jen pro konkrétní části infrastruktury). Jde o systém, který funguje už od 60. let a s určitými úpravami přetrvává dodnes.

S přednáškou, již pronesla **Veronika Šindlerová**, jsme se přehoupili do čtvrtednečního odpoledne. Jejím tématem bylo přiblížení kapitoly C.4 občanské vybavení, již zpracovávala – jde pochopitelně o Principy a pravidla územního plánování. Upozornění pro osoby trpící arachnofobií je asi nadbytečné, z nakresleného schématu, „pavouka“, asi nikdo kolabovat nebude. A tímto graficky lapidárním způsobem bylo předvedeno, jak pracovat s potřebou občanského vybavení v území. Za největší příspěvek autorky lze považovat jakýsi „rychlý screening“: jaká plocha je potřeba pro jakou kapacitu. Dále za svůj významný příspěvek považuje autorka téma dostupnosti infrastruktury. Pozitivem je pochopitelně také obohacení o spoustu obrazového doprovodu.

Karel Maier navázal na už zmíněnou dostupnost veřejných infrastruktur a zabýval se aplikací standardů dostupnosti, metodiky zpracované pro MMR v roce 2017, která byla určena pro posuzování vhodnosti rozvojových ploch pro bydlení (které ovšem v naprosté většině jsou situovány mimo běžné vzdálenosti od veřejného vybavení, škol, zdravotních a jiných zařízení). Východiskem úvah je také kategorizace center osídlení a také novela vyhlášky č. 500/2006 Sb., podle níž by se v rámci ÚAP měly vyhodnocovat i širší územní vztahy a občanská vybavenost vč. její dostupnosti. Je potřeba samozřejmě zohlednit typ území a v nich situovaných center (od aglomerací po řídké osídlená území). To vše by mělo přispět ke strategii rozvoje sídelní soustavy a k zajištění dostupnosti občanského vybavení – a finální koordinace už pak je na nástrojích územního plánování.

O dostupnosti či šířeji koncepci sociálních služeb pojednala **Vladana Vasková** z ministerstva práce a sociálních věcí. Základním rámcem je zákon o sociálních službách a jeho vyhlášky. Stanoví se tam druhy a formy služeb a taky základní činnosti při poskytování sociálních služeb. Velmi se podporuje poskytování služeb v přirozeném prostředí, financování služeb je vícezdrojové (ministerstvo, uživatelé, příspěvky na péči, kraj, zdravotní pojišťovny). Dříve se plánování vztahovalo k okresům, dnes k obcím, některé formy

na větším území (kupříkladu terapeutické komunity jsou aktivitou na krajské úrovni). Celým procesem plánování, jemuž vévodí Národní strategie rozvoje sociálních služeb, jsme byli provedeni v další části referátu.

Po poněkud teoretických příspěvcích srdce architekta a urbanisty zaplesalo: příklady z praxe. **Jana Jelínková** z městské části Praha 6 ukázala všechny složitosti, které se mohou vyskytnout při přeměně jednoho industriálního území v pražské Ruzyni. Vstupní vadou je, že město není majitelem. Začalo to soutěží na zástavbu obytné čtvrti (která hned vedla k přeprodávání majetků, asi kvůli umístění ploch pro veřejnou vybavenost). V soutěži bylo 51 týmů (nemám chybu v poznámkách?), první cena neudělena, ach jo, jen dvě zvýšené ceny. Naštěstí se čtyři týmy spojily k další práci a začala se připravovat změna územního plánu. Ministerstvo obrany pak couvlo, areál je pro ně strategický – a začínáme znovu. Nová soutěž, jen pro čtyři týmy, tentokrát 1. cena: Jakub Cigler. Znovu změna ÚP, znovu jednání s vlastníky, znovu, znovu. Území pro 10 tisíc obyvatel znamená i nároky na vybavenost. Základní školy musí mít svou plochu, mateřské se včlení do obytné zástavby, taky kultura, pracovní příležitosti. Jedenáct let práce, komplikovaný proces a ani sedm let po podané žádosti o změnu územního plánu nic...

To dostavba Zlatnické vily a její přeměna v multifunkční centrum L'Art vedla k cíli, stavba stojí a měla se v ní původně konat i naše konference. Architektka Ladislava Vlachynského (Ateliér 90, Brno), skoleného chorobou, zastoupil starosta Lanškrouna **Radim Vetchý**. Vila zlatníka Rudolfa Emila Langera byla obklopena nádherným parkem s cizokrajnou florou, vodotrysky, stájemi čistokrevných koní. Ve vile sídlila mateřská škola, knihovna a poté byla provozována jako společenský dům s restaurací – dobrý základ pro její transformaci, k níž se město přiklonilo, třebaže uvažovalo i o výstavbě nového multifunkčního sálu. Studie

L'Art, místo v Lanškrouně, které nám už podruhé bylo odepřeno

byla obyvatelům města představena v roce 2015 – v dubnu 2019 byl dům otevřen. Město s bohatou spolkovou činností, ale do té doby nevyhovujícím zázemím, získalo skvělý kulturní stánek.

Další úspěšnou regeneraci předvedl **Michal Šourek**. Jde o areál Perla 01 v Ústí nad Orlicí. Dostalo se nám ale (a to je dobře!) i teoretického fundamentu. Problém moderní architektury totiž (prý) spočívá ve špatném rozlišování veřejného prostoru (Habermas) a veřejných prostranství (modernisté – to, co zbylo mezi domy). Zde se autoři soustředili na veřejný prostor. Lze ztotožnit veřejný prostor a občanskou vybavenost, hlavní je aktivní parter (tj. architektonický výraz pro občanskou vybavenost, obchody, provozní služby). M. Šourek také připomněl pět evropských axiomů, které formuloval francouzsko-americký filozof a spisovatel George Steiner, v nichž spočívá hodnota a budoucnost našeho kontinentu. Návod na regeneraci lokalit, které svou vitalitu ztratily, lze odvodit z původní funkce měst, ta byla zakládána kvůli veřejným prostranstvím, náměstím, trhům, kvůli mezilidské komunikaci. A od toho se odvíjela i regenerace v Ústí nad Orlicí. Postupným růstem vznikl areál závodu, monoblok ve velikosti celého historického města a zde je aplikovaný přístup: penetrace veřejným prostorem, vytvoření parků, ulic, náměstí, zapojení do struktury města. Vše probíhá docela rychle: soutěž v roce 2016, poté regulační plán a tři objekty už jsou realizovány.

Proměna areálu Perly (nedávný stav vs. vizualizace)

Čtvrteční závěr zajistila šestice diskutujících (tedy jakápak diskuse on-line, když čekáte na udělené slovo a pak povídáte a povídáte, z diskuse je spíše svazek monologů): **Eva Smutná, Veronika Šindlerová, Karel Maier** a také **Petra Trambová** a **Tomáš Šenberger**, kteří budou protagonisty programu pátečního. „Panelovou diskusi“ řídil **Petr Durdík**. Jaký je stav občanského vybavení – dostatečný, nebo je deficitní? Jak kde a v jakých typech vybavenosti. Mění se demografické podmínky, aktivní složky obyvatel se stěhují do měst a blízkého zázemí, vzniká potřeba škol, města se dovybavují sportovními halami, narůstá potřeba zařízení sociální péče atd. Není to věc územního plánování, spíše resortní politiky by měly vybavenost koordinovat. Generální problém ale je, že po roce 1989 se města zbavovala svého majetku, zařízení, ploch, pozemků, tím veřejná správa ztratila možnost dohledu, civilizovaná Evropa si ovšem zachovává dohled nad územím. Měli bychom mířit ke KBV (pro nepamětníky: komplexní bytová výstavba), k bydlení patří i jiné funkce. Většina se také shodla na tom, že plochy občanského vybavení by měly být v územním plánu nakresleny „natvrdo“, možná jen podmínit studií nebo regulačním plánem. A regulační plán by se měl dělat pro každou rozvojovou plochu, nestačí „plovoucí značky“ (vybavenost pak spadne na toho posledního a v blbě poloze). Složitě ovšem pro města je, jak se dostat k pozemkům – k vyvlastňování nikdo nenachází odvahu a institut předkupního práva má být ze stavebního zákona vyjmut. A pak peníze – opět odkaz na předchozí náměty z Irska. Stále vymýšlíme české cesty, ale ve světě je už všechno vymyšlené. I přes všelike výhrady, které v diskusi zazněly, se diskutujícím podařilo na závěr říci pár optimistických vět (co mohli dělat, když to na ně P. Durdík takto nastrožil). P. T. bude optimistická zítra ve svém příspěvku o knihovně v Písku. E. S. je optimistická, ruzyňská čtvrť se rozvíjí, je třeba brát si informace a inspiraci ze zahraničí. V. Š. promluvila jako akademik i praktik, který může své vlastní výzkumy převádět do praxe, také máme skvělé MMR a ÚÚR a dva bezvadné nástroje: Standardy dostupnosti občanské vybavenosti a Principy a pravidla územního plánování. T. Š. je stále pozitivní, i když je negativní a sdílí optimismus ohledně několika pražských území, věří, že se magistrátu podaří zachránit historické areály k radosti města. K. M. má optimismu na rozdávání – důvodem je to, co se děje v českých městech, tedy spíše středních a menších, kde generaci gründerů vystřídali lidé, jimž skutečně jde o obce a města, optimismu má i za developery, kteří si už uvědomují, že když nabídnou pestrý projekt i s občanským vybavením, bu-

dou mít úspěch, a má jej i za občany, kteří si uvědomují, že je potřeba územní plánování a nějaká regulace.

Den druhý, pátek. Nikdo nevyspává po rautu, snad jen pár tradicionalistů si jej udělali sami doma, off-line. A tak i první přednáška má plno návštěvníků, je devět, to už monitory v práci svítivají. **Vít Řezáč** představil studentskou soutěž Urban Design Award, jejíž vznik jako přehlídku prací studentů různých škol zemí Visegrádu před 25 lety iniciovala Asociace, a také studenta, který letos získal druhou cenu.

Norbert Lichý se na fakultě architektury v Praze zabýval centrem města Humpolce. Nazval jej centrem sídliště – panelové sídliště obklopuje samotné centrum města. Nejprve nás rychle provedl historií (dvě historická jádra, české a německé) i současností města. V návrhu se snažil zahustit zástavbu, zmenšit podíl veřejných prostranství, vytvořit městský mix, k bydlení přidává funkce administrativní, vybavenost. V tomto zajímavém městě, na němž je patrné, že je sídlem významného architektonického ateliéru i pana Bernarda, měl partnera v kulturním centru Osmička (stojí za návštěvu!), město samo stálo trochu bokem.

Další příspěvek, s dlouhým názvem Transformace ústavních zařízení na služby poskytované v komunitě, přednesl **Ondřej Flégr** z Pardubického kraje. Vynikající přednáška, tolik poznámek jsem si snad z žádné jiné neudělal. Hned na druhém slidu dal do souvislosti dva rozdílné obory: urbanismus a sociální práci, které ale mají mnohé styčné body. Připomněl situaci v 50. a 60. letech v USA, kdy se z center měst vystěhovalo na předměstí bílé obyvatelstvo, v centru bujely vyloučené lokality – úkoly pro rozvoj sociální práce. Svůj vývoj také měla péče o osoby s různým postižením a omezením: neformální péči na úrovni rodiny či komunity převzaly církve, město aj., aby se nakonec zcela profesionalizovala v souladu s rozvojem vědy (pedagogiky, lékařství). A dnes se opět vracíme k neformální péči v rodině, ovšem s podporou profesionálů. Co nejvíce lidí má zůstat v přirozeném prostředí, zařízení mají být malá, umístěná v běžné zástavbě a velká zařízení je třeba humanizovat, upravit, otevřít, propojit s okolím. Tyto kroky mají velký vliv na kvalitu života, na rozvoj samostatnosti, vývoj osobnosti. Nezanedbatelné jsou i pozitivní ekonomické dopady (péče v komunitě je levnější). Krátce

shrnuto – ve velkém ústavu (často umístěném mimo zástavbu) se potřeby jednotlivce podřizují potřebám provozu, v komunitě je tomu naopak. Touto cestou se vydali v Pardubickém kraji, organizace se transformují, opouštějí se původní objekty (zámek, hrad, klášter) a vytvářejí zařízení menší (chcete žít ve velkém zařízení a s lidmi, které jste si nevybrali, a s mnoha omezeními? anebo máte mít prostě možnost výběru?). Není důležité jen stavět – ale změnit myšlení.

Dva projekty, které v Písku hýbaly veřejným děním, nám představila **Petra Trambová**. Knihovna a bazén, jeden projekt bezproblémový, jeden komplikovaný. Knihovně už nestačily stávající prostory, byly dvě možnosti – přesunout o kousek dál do bývalé školy, nebo využít část budovy bývalé sladovny (dnes galerie). Jenže knihy jsou těžké a únosnost dřevěných konstrukcí sladovny nedostatečná, volba tedy byla snadná. V r. 2013 se soutěžilo a nedlouho poté už si lidé živým řetězem předávali knihy ze staré knihovny do nové. Budova má funkcí více – multifunkční sál, čítárna kavárna učebny atd. Ze 140 mil. Kč jen desetinu pokryly dotace. To cesta k novému bazénu byla daleko zapeklitější. V Písku stojí bazén ze začátku 80. let, v místě sadů a zahradnictví, bez dostatečného počtu parkovacích míst. V roce 2008 se došlo k variantnímu řešení: na místě starého postavit nový, případně starý bazén rekonstruovat a rozšířit. Výsledná úvaha – starý bazén zbourat a postavit aquapark bez venkovních bazénů – bez dotací, které nevyšly, taky nevyšla, byl by to drahý špás. A tak se projekt přepracovával do úměrnější podoby. Petice architektů, aby bazén vznikl jinde a městské panorama bylo očištěno, vyslyšena nebyla, ale následovalo ji poprvé v Písku referendum. Nový bazén se bude stavět na novém místě a starý může do té doby fungovat. Nové místo... zase dvě varianty: uprostřed městských sportovišť, nebo plocha po bývalých kasárnách. Ateliér Projektil vyhrál soutěž pro lokalitu sportovišť, ale znovu se pak prověřovala kasárna, prověřovací studie, dokončování projektu, výběrové řízení na zhotovitele, rozpočet města, nové výběrové řízení, nový rozpo-

Písecký bazén, vítězný návrh ateliéru Projektil

čet... – na podzim se má začít stavět. Za patnáctiletou anabázi mohou především politické hrátky.

Tomáš Šenberger se soustředil na občanské vybavení v opuštěném industriálu. Nejprve provedl historický exkurz od 50. let. A to nedřívě zahraničím: uvolňování přístavních skladišť, odchod textilního průmyslu z Evropy, uvolnění objektů těžkého průmyslu, vysokých pecí – rozhodující je typologie, jednoúčelové stavby (spíše stroje) jsou spíše neadaptovatelné, víceúčelové stavby v podstatě stačí zamést, uklidit a dá se nově fungovat. Nejprve se do takových staveb umisťovaly jednoduché provozy (muzea a galerie), později i složitější (školy). Příklady jsou v Benátkách, Paříži, Hamburku, Lodži a všude možné jinde. To u nás nám jde lépe bourat, než znovu užívat. Asi je to naše povaha, víra v mýtus, že rekonstrukce je dražší než nová výstavba. Překážkou je často i územní plánování, které tyto areály stále kreslí šedě a žádnou jinou funkci tam nepřipouští, ale jsou i problémy stavební, resp. ve statické stavbě. U nás nejčastějšími aspiranty na nové využití jsou pivovary. Velké množství z nich je využíváno k původní funkci (další výroba piva, minipivovary, turistika, atrakce v krajině (Dětenice, Dalšice), velké pivovary se posléze přestavovaly k všerůzným funkcím: krajský úřad (Hradec Králové, Zlín), obchodní dům (Opava), multifunkční zařízení (Děčín), muzeum (Plasy) apod. Ukázkovým případem a příkladným způsobem správy je pivovar (se sladovnou a mlýnem) v Kralupech nad Vltavou. Pivovar koupilo město s cílem využití pro občanské vybavení. Se studenty vzniklo několik projektů na využití v souvislosti i s novým městským centrem (galerie, muzeum, knihovna, ZUŠ, fitness, restaurace, kavárna). Radnice si nakonec vybrala jiné architektky, ale projekt pokračuje a pozitivně lze hodnotit spolupráci měst se školami.

Urbanistický projekt roku 2021, 16 vystavených projektů, o nichž je možné hlasovat – a předtím si otevřít kompletní prezentaci všech projektů, v krátké vsuvce připomenul **Jan Fibiger**.

A ještě jeden příspěvek ukázal komplexní řešení občanského vybavení v příkladech. **Lukáš Ehl** promítl různorodou škálu projektů stvořených v jejich ateliéru. Líbeznice – dům služeb a nová hasičská zbrojnice a dům technických služeb, jak zlepšit, polidštit prostředí, jednoduché stavby, účast sochařky. Řevnice – soubor obytných domů „zavěšených“ na cestu z náměstí k železnici, různá zákoutí, kašny, lávka, coworkingové centrum. Přerov – třípolový most přes Bečvu, zážitková cesta

s lavičkami a sochařskou výzdobou. Litomyšl – přechod přes páteřní komunikaci, výtahová věž podírající lávku, lehká ocelová konstrukce se zastřešením. Hlásná Třebaň – 2. místo v soutěži na lávku přes Berounku. Kutná Hora – studie hledající využití prostoru vedle nádraží. Sedlec – zázemí katedrály a kostnice, parkování v parku, inspirace v historických vedutách. Červený Kostelec – záměry a soutěže (nejlepší možný způsob!) ve městě, kde L. Ehl působí jako městský architekt.

Prostřednictvím dalšího příspěvku sice zůstáváme u architektury, ale poněkud v teoretické rovině. **Vít Řezáč** přiblížil Politiku architektury a stavební kultury a její nástroje. Jde o dokument, u jehož vzniku byla i Asociace, o dokument, který odpovídá evropským standardům, přesto se o něm moc neví, proto i tento příspěvek. Aplikace dokumentu je v gesci ministerstva, ale zatím nepostoupila do nižších složek, na místa, kde se o projektech rozhoduje. Davos Declaration je dokument, který se zabývá hledáním (architektonických a urbanistických) kvalit (tedy kvalitou vystaveného prostředí, jak se dnes stupidně říká) a pozváni byli ministři kultury, nikoli instituce ministerstev hospodářství. Zkrátka jde o kulturu. Každá země měla ukázat jeden příklad, za nás to byla Litomyšl. Problém je ale shodnout se, co to vlastně ta kvalita je (a neměla by být rozhodujícím cena), které aspekty ji naplňují (řízení, funkce, životní prostředí, ekonomie, diverzita, kontext, smysl pro místo, krása). Červenou nití je ovšem představa, že veřejný sektor by měl jít příkladem, jak hledat a vytvářet kvalitu. Pro obce a města je to však těžký úkol, takový bazén staví jednou za několik desetiletí, a nelze jej zvládnout prostřednictvím vlastních pracovníků. Ale lze hledat inspiraci v těchto postupech v zahraničí (Nizozemsko). Velkým přínosem by mohli být architekti (krajští, regionální, městští). Všechno to zní hezky, ale k Řezáčově řeči dodávám obavu, že úředník vše uchopí byrokraticky, v reálu se v pokleslé architektuře výstavby (čtvrti nových rodinných domů mám zejména na mysli) nic nezmění, ale budeme vykazovat, jak skvěle plníme závěry této politiky a i politik všelichých jiných. (Není možné nezmínout na

Pařížská fakulta architektury sídlí v bývalé výrobě stlačeného vzduchu

Námět na regeneraci kralupského pivovaru

Zážitková cesta Po mostě přes Bečvu v Přerově

text Jany Machalické v Lidových novinách, recenzující knížku Možnosti vesnice, která mapuje architektonickou proměnu našich vesnic – ovšem jen na několika vybraných skvělých příkladech, zatímco většinou výstavbu navrhoval pes a stavěla kočka...)

Řeč o navrhovaných změnách v novém stavebním zákoně, již přednesl **Roman Vodný**, ponechávám bez komentáře. Zákon se od té doby projednával, dostal podobu možná trochu, možná výrazně jinou a množství komentovaných pozměňovacích návrhů je už pasé, a třeba ovšem přibily i další. Sledujte si prosím sami, tak jak budou jednotlivé části nového zákona platného od 29. 7. 2021 nabývat účinnosti, a pak se prostě rozhodněte, jestli a kdy už půjdete do předčasného důchodu, nebo to ještě chvíli zkusíte.

In natura, tedy bez internetu!, to bylo závěrečné pozvání Petra Durdíka na podzimní konferenci do Olomouce. Tak se těšme.

Zdeněk Černý

Snímky (z obrazovky sejmul): ZČ

Máme nový stavební zákon – je to důvod k radosti????

V červenci letošního roku Parlament České republiky schválil nový stavební zákon, který byl následně 15. července podepsán prezidentem a stal se platným. Skončila tak velmi rozporuplná a nestandardní příprava důležitého právního předpisu, který má usnadnit a zrychlit výstavbu na území našeho státu. Je však otázkou, zda se tato očekávání naplní a jestli ano, za jakou dobu jeho existence.

Z politického hlediska byl úkol úspěšně splněn. Zákon byl schválen v tomto volebním období, vládnoucí strana vykazuje důležité body do předvolební kampaně. Ale bohužel s tím výsledkem, že byl splněn takzvaně za každou cenu. Tak trochu bez ohledu na to, jaký nakonec výsledek je. Tomu odpovídá i finální hlasování, kdy normu nepodpořila nejen celá opozice, ale i někteří členové vládní koalice. Nejedná se tedy o konsenzuální dohodu, ale o silové protlačení velmi kontroverzního textu, poznamenaného mnoha pozměňovacími návrhy, které výrazně zasáhly do předloženého materiálu, v mnoha případech nekonceptně a s dopadem na celkovou použitelnost zákona.

Současná doba je poznamenána coronavirusovou pandemií, která zbrzdila ekonomický růst České republiky. Potřeba jeho restartu, zejména v oblasti stavebnictví, je nesporná. Právě ve spojitosti s touto problematikou je deklarován přínos právě schváleného zákona. Zde se však objevují oprávněné pochyby, zda právě v tomto okamžiku může nová právní úprava očekávané zrychlení zajistit.

To by mohlo nastat v případě, že by novou legislativou došlo k prostému zjednodušení povolovacích procesů ve stabilním prostředí fungujících úřadů. Nový zákon ale přináší zároveň i reformu veřejné správy, která vyvolala obrovskou vlnu nevole a je velmi negativně vnímána. Dá se tedy očekávat, že její realizace se neobejde bez obtíží, a naopak bude ze všech možných úrovní torpédována a komplikována. To se samozřejmě v čase vyřeší, ale ten čas bude výrazně chybět právě v této době, kdy potřebujeme stavebnictví znovu nastartovat.

Zásady nového zákona jsou již všeobecně známé a není třeba je podrobněji rozebírat. Ať už je to rezignace Ministerstva pro místní rozvoj na výkon ústředního orgánu ve věcech územního plánování a stavebního řádu ve prospěch nového centrálního megaúřadu (Nejvyšší stavební úřad), oddělení státní správy od smíšeného modelu veřejné správy, integrace dotčených orgánů do stavebních úřadů, jedno povolení, nastavení lhůt, redukce stavebních úřadů, digitalizace, jednotný standard dokumentací a podobně. Z hlediska územního plánování stojí za zmínku další posunutí platnosti starých územních plánů až do roku 2028 nebo zařazení Politiky architektury a stavební kultury do nástrojů územního plánování. Tento krok je všeobecně vítán, avšak nikdo neví, co si s tímto nástrojem počít, protože v zákoně nemá další průběh do žádné jiné činnosti. Tak ho prostě máme.

Pozměňovací návrhy nám kromě jiného přinesly stejné lhůty pro vyhodnocení projednání dokumentací pro malé vesničky i hlavní město Prahu, obytné místnosti nebudou muset mít okna a denní osvětlení a podobně.

Zřízení nového Nejvyššího stavebního úřadu, jako ústředního správního úřadu ve věcech územního plánování, stavebního řádu aylvlastnění má v zákoně nastavenou účinnost od 1. 1. 2022. Znamená to tedy, že by mělo být známo jeho vedení ještě před koncem tohoto roku. Do toho ale vstoupí v říjnu volby. Opoziční strany daly najevo, že pokud se dostanou k moci, pokusí se tento trend zvrátit posunutím účinnosti a přípravou razantní novely zákona. Stejně tak i různé zájmové skupiny, jejichž pozměňovací návrhy v parlamentu neuspěly, již brousí tužky (tedy již dávno je mají nabroušené) a připravují další vylepšení zákona ve svůj prospěch.

Vždy jsme deklarovali, že nový stavební zákon potřebujeme. Ano. Potřebujeme. Ten, co byl ale schválen není zárukou, že bude lepší než ten minulý. Kromě toho nikdo neví, co se s ním po volbách ještě stane. To ukáží další blízké měsíce.

Máme tedy dlouho chtěný nový stavební zákon. Měli bychom se tedy radovat, jenom se nám ale do té radosti míchá poměrně hodně pláče.

Petr Durdík

Standardizace územního plánování

Obecně se standardizace zavádí za účelem zajištění lepší koordinace, kompatibility a kvality. V propojeném digitálním světě představuje nezbytnou podmínku pro vzájemnou spolupráci systémů a umožnění efektivní práce s daty všem uživatelům. V současné době v územně plánovací praxi asi nejvíce rezonuje téma standardizace územních plánů. Nezapomínejme však, že územní plánování obsahuje daleko širší sadu nástrojů, které jsou vzájemně velmi úzce provázány. V rámci územně plánovacích podkladů jsou to především územně analytické podklady pořizované na třech úrovních (Ministerstvem pro místní rozvoj, krajskými úřady a obecními úřady obcí

s rozšířenou působností). Ty pak slouží jako podklad pro tvorbu územně plánovacích dokumentací a rozhodování v území. Zohledňovat je třeba i hierarchickou provázanost územně plánovacích dokumentací (zásad územního rozvoje, územních plánů a regulačních plánů). V souvislosti s nově připravovaným územním rozvojovým plánem bude tato potřeba koordinace v rámci přípravy jednotlivých dokumentací zase o něco naléhavější. Nezbytným podkladem jsou pak i další data veřejné správy (např. data z katastru nemovitostí, základních registrů, digitálních technických map, základní báze geografických dat). Teprve propojený systém všech těchto dat, která se budou

v budoucnu sbíhat v národním geoportálu územního plánování, nám umožní získávat informace potřebné pro plánování a pro rozhodování o změnách v území.

O čem by tedy měla být připravovaná standardizace územního plánování? Především o nastavení pravidel pro tvorbu a sdílení dat a vytváření takových nástrojů, které zajistí efektivní práci s těmito daty. Standardizace územního plánování v České republice není žádnou novinkou a na úrovni krajů probíhá již řadu let. Na centrální úrovni se začalo pozvolna, a tak trochu „odprostředka“ (v současné době jsou standardizovány pouze vybrané jevy územního plánu). Postupně

se však realizuje standardizace zásad územního rozvoje, na podzim letošního roku by měla být zahájena standardizace databáze územně analytických podkladů. V tuto chvíli jsme tedy prakticky stále na začátku cesty, ale to nejdůležitější rozhodnutí, zda se na cestu standardizace máme vůbec vydat, již bylo učiněno.

Diskutovat musíme o účelnosti požadavků, které budou standardem definovány. Musíme hledat a volit taková řešení, která ponechají dostatečný prostor pro potřebný tvůrčí přístup k řešení jednotlivých území a zohlední rovněž specifickou některých nástrojů. Určité formě standardizace však budou podléhat prakticky všechny nástroje. Nejvolnější standard bude žádoucí např. pro územní studie, které vzhledem ke své různorodosti nemají příliš mnoho společných prvků (snad až na vymezení řešeného území). V jejich případě by se měl standard zaměřit pouze na stanovení základních pravidel jako je specifikace výměnného formátu dat, předání metadat v požadované struktuře apod. Naopak v případě územně plánovacích dokumentací se ukazuje potřeba výrazně větší míry standardizace, a to nejen v oblasti datové, ale i výsledné grafické podoby výkresů. V případě zásad územního rozvoje dokonce i v úrovni použitého mapového podkladu. Hlavním cílem standardizace není jednotná podoba výkresů či legendy, ale stanovení jednotné struktury výstupů územně plánovací

činnosti tak, abychom s nimi dokázali dále efektivně pracovat. Z hlediska případných změn územně plánovacích dokumentací to znamená umožnit snadnou úpravu dat, výkresů a textů vč. vytvoření úplného znění po změně. Orgány územního plánování, občané, stavebníci, projektanti, dotčené orgány, zkrátka všichni uživatelé se potřebují v dokumentech snadno orientovat, výstupy potřebují snadno zobrazovat, filtrovat, vybírat tak, aby dokázali rychle získat kvalitní a spolehlivé informace. Pro odbornou veřejnost je velmi důležitá možnost analýzy dat, benchmarking území, vyhodnocování trendů vývoje území.

Konkrétní řešení bude třeba hledat, pokud se nám však na začátku podaří dobře nastavit základní zásady a principy, které budeme ctít, můžeme se vyvarovat slepých cest a zbytečných omylů. Na co bychom tedy měli pamatovat? Především musí navržená řešení sloužit pro zefektivnění práce, nikoliv její komplikaci (většina z nás se s tímto problémem v rámci digitalizace již jistě setkala). Pravidla musí být srozumitelná a nesmí omezovat urbanistické řešení. Z hlediska strojového zpracování musí být požadavky softwarově neutrální. Data územního plánování musí být provázána s datovým fondem veřejné správy a vytvářena v souladu s (mezi)národními standardy. Maximum dat je žádoucí poskytovat ve formě otevřených dat, zároveň je nutné respektovat důvody pro vedení určité části dat v odlišném reží-

mu (např. z důvodu ohrožení bezpečnosti a obrany státu). Využívejme dobrých příkladů z praxe, ze zahraničí i z podobných projektů v rámci ČR (dosavadní zkušenosti z krajských řešení, rozsáhlé zkušenosti ČÚZK v oblasti vedení a poskytování prostorových dat atd.).

Ve výčtu by se jistě dalo pokračovat, chtěla bych však zdůraznit to, co považuji za nejdůležitější. Rozvíjející digitalizace včetně standardizace nesmí nikoho diskriminovat, tj. nesmíme zapomínat na běžné občany, kteří nemají možnost nebo nechtějí využívat digitální technologie. Především však musíme poskytnout maximální podporu těm, u nichž práci s digitálními daty vyžadujeme, tj. zpracovatelům dokumentací a zástupcům veřejné správy (pořizovatelům, dotčeným orgánům, zastupitelům). Neřekněme, aby z oboru odcházeli špičkoví odborníci jen proto, že se nechtějí trápit s nesrozumitelnými požadavky, které jsou na ně v souvislosti se standardizací klade. Nejde jen o školení, přípravu a publikaci manuálů či metodik, ale především o vytváření uživatelsky vstřícných řešení a otevřenou diskusi, která zajistí efektivní a kvalitní plánování, projektování a rozhodování.

Kateřina Vrbová

Krajina a Svatoplukovy pruty

Počátkem devadesátých let začala státní správa připravovat právní předpisy tak, aby se územní plánování mohlo významně podílet na preventivní ochraně zemědělské půdy. Po volbách však došlo k opaku. Při pohledu na „sídelní kaši“ v zázemí Prahy a dalších velkých měst, na stohektarové komerční, skladové či výrobní zóny vybudované na kvalitních půdách, se nelze ubránit podobností o kozlovi, který se stal zahradníkem. K reparátu mohl přispět stavební zákon z roku 2007. Územnímu plánování bylo paragrafem 18 dáno **exkluzivní právo a povinnost chránit krajinu** v nezbytných vazbách a souvislostech s urbanistickým rozvojem. Dostalo totiž do vínku péči o území s cílem zajistit jeho udržitelný rozvoj i pro život budoucích generací. Krajina, či nezastavěná část území, jak krajinu stavební zákon nepřímě nazývá, tvoří obvykle 75–85 % území, které je řešeno v územním plánu. Z toho

vyplývá, že jednou z podmínek udržitelného rozvoje území je udržitelná krajina.

A v čem spočívá **udržitelnost krajiny**? Musí být v dostatečném rozsahu umožněna existence a vývoj „domácích“ přírodních společenstev, které zajistí potřebnou míru ekologické stability území. Krajina má dále nezastupitelný význam pro vodní režim území (záplavy, sucho, vodní zdroje, retence klimatických srážek), který mimo jiné ovlivňuje způsoby využití území a jeho uspořádání. Potravinovou zabezpečení podmiňuje existence nezbytného rozsahu zemědělské půdy v krajině, na kterém by bylo možné vypěstovat potřebné množství potravinových komodit. Uspořádání a podíl jednotlivých druhů pozemků v krajině výrazně ovlivňuje mikro a mezo klimatické podmínky v území (rozmístění a rozsah lesů, vodních ploch, orné půdy, trvalých travních porostů apod.). Z hlediska ekonomického pi-

líře má kulturní krajina význam zejména pro těžbu dřeva, pro rostlinnou výrobu, pro těžbu nerostných surovin. Pro třetí pilíř poskytují krajina například prostory vhodné pro rekreaci a relaxaci. Nasměrovat udržitelný rozvoj území do gesce územního plánování mělo logické důvody. Územní plánování je na pomyslném počátku procesu, ve kterém společnost řeší a rozhoduje o prostorech, jež se přidají či uberou jednotlivým pilířům udržitelného rozvoje. Z hlediska krajiny se tu rozhoduje o „dílcích krajinového lega“, které mají být znehodnoceny realizací stavebních aktivit (např. zábohy zemědělské půdy, vykácení interakčních prvků, změny přírodních nebo terénních podmínek ovlivňujících malý koloběh vody apod.).

A jak v současné době přistupuje územní plánování ke krajině? Od roku 2007, kdy vstoupil v platnost nový stavební zákon, má

územní plánování větší potenciál zabývat se krajinou. Například pro území krajů a ORP se v pravidelných lhůtách provádí **rozbory udržitelného rozvoje území**, v územních plánech se stanovuje **koncepte uspořádání krajiny** a v zásadách územního rozvoje se vymezují **vlastní krajiny** a stanovují se jim **cílové kvality**. Možnost zabývat se krajinou v širších souvislostech a vazbách má tedy územní plánování od roku 2007 lepší. Otázka zní, jak je tato možnost využívána. V praxi převažuje ochrana krajiny, která je ztotožňována zejména s ochranou přírody. Při řešení a projednávání územního plánu se jako limity pro vymezování zastavitelných ploch zohledňují zvláště chráněná území přírody a územní systém ekologické stability tzv. ÚSES. I vybrané atributy dalších složek krajiny (les, zemědělský půdní fond, vodní útvary, ložiska nerostných surovin) se vyhodnocují v procesu územního plánování jako samostatné limity. Dále se ověřují postupy preventivní ochrany krajinného rázu v území řešeného územního plánu. Ale z hlediska udržitelného rozvoje krajiny to nestačí. Nezohledňují se širší a vzájemné vazby krajinných složek, které mohou mít i synergický přínos. O krajině lze totiž tvrdit, že „celek je víc než součet jeho částí“. A tady konečně dochází na Svatopluka a jeho pru-

ty. Nestačí vyhodnocovat dopady řešení po jednotlivých složkách krajiny. Je potřeba posuzovat vlivy navrženého řešení na ucelený segment krajiny, který tvoří složky krajiny „spojené“ jejich vzájemnými vazbami a vazbami mimo řešené správní území. Jedině tak lze racionálně vyhodnotit potenciální dopady na krajinu jako konglomerát (slepenec) krajinných složek. Jeden příklad za všechny. Vliv návrhu ÚP na vodní režim území je nutné posoudit a vyhodnotit v rámci dotčeného povodí (lesnatost, půdní poměry, rozmístění a podíl jednotlivých druhů pozemků, horninové podloží; stavby apod.). A to obvykle přesahuje správní hranici řešené obce.

V územním plánování je potřeba brát krajinu rovnocenně do hry. K tomu potřebuje krajinář co nejvíce „tvrdých“ dat, která by obstála i u soudního přezkumu. Ta data a údaje mohou vznikat například při úplné aktualizaci ÚAP. A to nejlépe na všech třech úrovních (ORP, kraj, stát), aby bylo možné posuzovat vertikální vazby. Do rozboru udržitelného rozvoje lze zavést potřebné indikátory a s jejich pomocí sledovat trend vývoje vybraných složek krajiny v řešeném území. Nepostačuje urbanistický návrh mechanicky GISem promítnout na vybrané atributy kra-

jiny a konstatovat jejich potenciální průniky. V posledních letech poznáváme na „vlastní kůži“, že lidské aktivity v území mohou vyvolat negativní dopady na krajinu (nadměrným zorněním je zvýšena míra erozní ohroženosti a riziko bleskových záplav; velkovýrobní uspořádání zemědělské krajiny urychluje povrchový odtok, snižuje retenci atmosférických srážek a zhoršuje mikroklima; intenzivní koncentrací zástavby a zpevněných ploch vznikají tepelné ostrovy apod.).

Závěr

Na jedné straně systémová specifikace slabých stránek řešené krajiny a rizik jejího ohrožení navrhovaným řešením a na straně druhé smysluplné využití zvýšených potenciálů a hodnot řešené krajiny či ekosystémových služeb mohou představovat příznivý efekt z plnohodnotného zapojení fenoménu krajina do procesu územního plánování. Současná rigidní resortní mnohokolejnost „jednotlivých prutů“ nesevědí urbanistickým koncepcím, krajině a ani lidem, kteří v ní žijí. Na závěr si dovoluji parafrázovat slova klasika... „a nezlobte se, já mám lidi rád“.

Vladimír Mackovič

Jak jsem stvořil kýč

Územní plánování je o tom, aby se umožnila výstavba, o ochraně hodnot, splnění všech priorit, o hledání optimálního řešení vymezení, stanovení a využití ploch s rozdílným způsobem využití, jde o filozofii (i když už ne, ehm, trvale) udržitelného rozvoje území, o vyváženost všech pilířů a pozitivní hodnocení vlivů. Prostě je to super obor, zvláště když se práce v něm ujme, dovedu si představit, výsostný specialista, kreativní tvůrce, který ustojí i všechny nepřízně, jimž může být tvorba územně plánovací dokumentace vystavena. Ten ale nemůže jen deklarovat nějakou profesní image, ten musí být opravdovým tvůrčím kreativcem, navíc s jasnou komunikační strategií, který dokáže vydiskutovat své dílo, vnímat signály celé řady zúčastněných i nezúčastněných, který ustojí pohled na území prizmatem nejen současnosti, ale na druhou stranu i potřeb a nároků budoucnosti. Kéž bychom měli více takových projektantů, více Mirků Dušínů. Pod jejich vedením pak vznikne smysluplný, fakt dobrý územní plán, kultovní dokument, který je klíčovým pilířem dalšího rozvoje obce,

Kresba: Miriam Blažková

a byla-li řádně zapojena v jeho projednání i veřejnost, pak snad dokonce i voní člověčinou, a to je pak velká síla, to je fakt soda – pokud to tedy není nakonec dokument spíše hodný likvidace v sociálním zařízení.

Přistál mi v komínku knížek připravených na léto i Justův Velký slovník floskulí. Navazuje na předchozí jeho slovníky a je zcela zjevné, že Vladimír Just trpí. A situace stále houstne, jak Vl. Just píše: „*Spíše než nějaký pokrok cítím*

tedy v poslední době v drtivé většině – u klíčových aktérů mediální scény – nové a nové odcizování přirozenému jazyku, pardon, nové a nové navyšování tisíc a jednoho kreativních, tzv. trendových slov, do nichž se rádi oblékáme, abychom byli in a měli tah na branku.“ (A nutno dodat, že Slovník vyšel v r. 2009 – a že navzdory Justově „nabroušenosti“, nebo právě proto, jde o četbu brilantní, citacemi podloženou – nejčastěji z Lidových novin, bohužel –, v každém heslu dokonale vycizelovanou a vypointovanou.)

Slovník šel v mém okolí z ruky do ruky, i když se někteří zalekli odhalení... To já jsem se odhalil sám. Objektivní slohotvorní činitele

jsou tak významní a silní, že nás donutí psát úplné blbosti. Ono to snad v odůvodňování desítek priorit, požadavků a úkolů ani jinak nejde. Tím spíše za situace, kdy (pochopitelně) pozitivně hodnotíte záměry, s nimiž – eufemisticky řečeno – nepřilíš souzníte, nebo řešení, která pro vás detailně stanovilo zadání (také má své heslo ve Slovníku), formulovali je starostové, pořizovatelky, ochránci přírody, krajiny či zemědělského půdního fondu. (Razítko a podpis váš.) A situace zhoustne, jistě budeme detailně odůvodňovat územní rozvojový plán, politiku architektury a frustrovaný úředník jistě něco dalšího vymyslí. A tak píšu na objem, do nadbytečné slovní vaty balím prostou,

banální informaci. „Nemýlím-li se, je tento postup pentlení prázdnoty neklamným rozpoznávacím znakem každého, nejen publicistického kýče.“ (Just, s. 308) Hloupé je, že takovou vatou, kýčem, floskulí se stává například už i slovo koncepce, často zcela vyprázdňené, slovo, kterého jsou naše texty plné, jímž zdobíme, pentlíme a potěmkinsky zakrýváme prázdnotu, pragmatismus nebo prostě sražené kecky...

Zdeněk Černý

Povrchový odtok jako dobrý sluha a zlý pán, aneb jak dostat vodní erozi na „vodítko“

Úvod

Povrchový odtok atmosférických srážek představuje pro Českou republiku důležitou fází malého koloběhu vody. Atmosférické srážky při stékání po zemském povrchu mají totiž tři základní možnosti. Část srážek se po dopadu vypaří a stane se opět součástí atmosféry. Druhá část se infiltruje do podloží čili se „vsákne“ a obohatí zásoby podzemních vod. Zbývající část vody teče tak dlouho, až se stane součástí povrchových vod. Dostatečný rozsah infiltrace a splach doplňující povrchové vody do žádoucího objemu představují v „české kotlině“ zásadní podmínku udržitelné dostupnosti vody pro většinu biologických forem života.

Dá se tedy konstatovat, že přirozený povrchový odtok je „dobrý sluha“ a představuje veřejný zájem společnosti. Vždy však existuje tzv. „čertovo kopýtko“. V daném případě se skrývá ve vodní erozi, která může povrchový odtok proměnit ve velmi „zlého pána“.

Kaleidoskop informací o vodní erozi

Co je vodní eroze?

Vodní eroze půdy je přírodní proces, při kterém dochází k rozrušování půdního povrchu působením vody, k transportu půdních částic na jiné místo a k jejich následnému usazování. Lze rozlišit dva druhy eroze. Jedná se o erozi normální (geologickou) a erozi zrychlenou působením člověka. Zrychlená eroze smývá půdní částice v takovém rozsahu, že nemo-

hou být nahrazeny přírodním půdotvorným procesem, který probíhá mnohem pomaleji.

Jakou závažnost má vodní eroze?

V podmínkách České republiky patří vodní eroze spolu se zastavováním území k nejzávažnějším způsobům degradace zemědělské půdy. Půda má kromě produkce plodin mnoho dalších funkcí. Jedná se například o transformaci živin, filtraci vody, produkci biomasy. Je prostředím pro půdní edafon. Její přítomnost je jednou ze základních podmínek života na Zemi.

Jaké jsou příčiny vodní eroze?

Přírodní příčiny

Přírodní příčinou vodní eroze je unášecí síla povrchového odtoku vody. Sílu určují zejména následující faktory: svažítost; délka nepřetržitého odtoku; půdní poměry; půdní pokryv; charakter podloží; intenzita a množství atmosférických srážek.

Urychlující příčiny

Unášecí sílu a negativní účinky povrchového odtoku vody zvyšují důsledky lidských aktivit v krajině, které se do území promítly či promítají rušením mezí, zatravněných údolnic, polních cest a rozptýlené zeleně; nevhodnými osevními postupy jako je pěstování erozně nebezpečných plodin či neodpovídající zpracování půdy (např. orba po spádnici).

Jak škodí nadměrná vodní eroze?

Na erodované ploše je hlavním důsledkem nadměrné vodní eroze zmenšení mocnosti půdního profilu a ochuzení zemědělské půdy o její nejurodnější část (ornici). Eroze snižuje obsahu humusu a minerálních živin v půdě. Obnažuje méně úrodné podorniční vrstvy. Primárně je postižen vlastník snížením hodnoty jeho nemovitosti. V druhé řadě je postižen hospodářský subjekt, kterým je často nájemce, snížením výnosů, provozními ztrátami, vícenáklady apod. Dotčen je však i veřejný zájem společnosti na udržitelném rozsahu a kvalitě půdního potenciálu v ČR. Ztráta půdy je v měřítcích délky lidského života neobnovitelná a obtížně vyčíslitelná, bereme-li v úvahu, že 2–3 cm vrstva půdy vzniká za příznivých podmínek průměrně 100 až 1 000 let (podle místních podmínek). V ČR ohrožuje vodní eroze více než 50 % výměry orné půdy.

V území, které navazuje na erodovanou plochu, unášené půdní částice a na nich vázané látky (např. zbytky hnojiv, pesticidů apod.) zanášejí akumuláční prostory nádrží a vodní toky. Snižují tím průtočnou kapacitu toků, vyvolávají zakalení povrchových vod, zhoršují podmínky pro vodní organismy a zvyšují náklady na úpravu vody a čištění vodních nádrží od usazenin. V extrémních případech mohou „bahnotoky“ způsobit vážné škody na stavbách a dalším majetku.

Vodní eroze tak snižuje vlastníkově hodnotu jeho majetku, snižuje výnosy zemědělského hospodaření na erodované ploše a způ-

sobuje škody na veřejném i soukromém vlastnictví. Lze tato negativa eliminovat na přijatelnou míru? K tomu je potřebné znát základní souvislosti.

Jak se lze bránit před nadměrnou vodní erozí?

Ochranu proti zrychlené vodní erozi je možné zajistit aplikací protierozních opatření. Aplikace jsou zacíleny na:

- ochranu půdy před účinky dopadajících kapek erozně nebezpečného deště,
- podporu vsaku vody do půdy,
- omezení unášecí síly vody a soustředěného povrchového odtoku,
- zpomalení, zachycení a bezpečném odvedení povrchového odtoku ze zájmového území.

Soustředěný povrchový odtok je potřeba bezpečně odvést do vodoteče nebo jiného místa, kde již nemůže způsobit přímou škodu a je třeba zachytit smytou zeminu. Protierozní opatření lze rozdělit do dále uvedených skupin.

Opatření organizačního charakteru

- optimální tvar a velikost ohospodařované plochy,
- vhodné umístění pěstovaných plodin,
- ochranné zatravnění,
- pásové střídání plodin.

Agrotechnická opatření

- setí/sázení po vrstevnici,
- ochranné obdělávání (bezorebné setí, setí/sázení do mulče, setí/sázení do mělké podmyčky, setí do ochranné plodiny, setí s podplodinou),
- hrázkování, důlkování,
- plečkování, dlátování, podrývání,
- setí kukuřice do úzkého řádku,
- pásové zpracování půdy.

Technická opatření

- příkopy,
- průlehy,
- zatravněné údolnice se stabilizovanou dráhou soustředěného odtoku,
- polní cesty s protierozní funkcí,
- ochranné hrádky,
- ochranné nádrže,
- terénní obrovňavky,
- terasy,
- protierozní meze,
- asanace erozních výmolů a strží.

Z hlediska finančního je nutné při návrhu protierozních opatření postupovat od finančně i realizačně nejjednodušších opatření organi-

začního a agrotechnického charakteru k opatřením technického charakteru. V krajině jsou žádoucí zejména protierozní opatření přírodního charakteru.

Vodní eroze a územní plánování

Může územní plánování přispět k protierozní ochraně zemědělské krajiny? Může, ale ne návrhy projektanta územního plánu na umístění konkrétních protierozních opatření. Tak jako je v územním plánu vymezena plocha bydlení, ale nejsou v ní umísťovány jednotlivé objekty, tak v územním plánu nelze vyprojektovat konkrétní opatření. Je potřeba vymezit plochy, na kterých je potřeba protierozní ochranu řešit. Výjimka se týká umístění protierozních opatření navržených v pozemkových úpravách (komplexních či jednoduchých).

Územní plánování ale nabízí jinou možnost. Územní plán navrhuje koncepci uspořádání krajiny. Vyhláška č. 500/2006 Sb. rámcově vymezuje obsah koncepce uspořádání krajiny (*vymezení ploch s rozdílným způsobem využití; vymezení ploch změn v krajině a stanovení podmínek pro jejich využití; vymezení územního systému ekologické stability; řešení prostupnosti krajiny, protierozní opatření, ochrana před povodněmi, rekreace, dobývání ložisek nerostných surovin*). Hlavní vyjadřovací prostředky na úrovni územního plánu tvoří vymezení koridorů a ploch s rozdílným způsobem využití a stanovování podmínek jejich využití. Z hlediska protierozní ochrany je proto potřeba pomocí těchto nástrojů se v koncepci zabývat následujícími záležitostmi.

- Koncepce by měla preventivně stabilizovat a územně ochránit existující krajinné prvky, které mají protierozní účinek (meze, zatravněné údolnice, polní cesty, rozptýlenou zeleň apod.).
- Při vymezení ploch s rozdílným způsobem využití nezahrnovat údolnice občasných vodotečí či dráhy soustředěného odtoku do ploch zemědělských, ale vymezit pro ně plochu smíšenou nezastavěného území, která kromě zemědělského využití má zvýšený význam pro vodní režim krajiny, případně i pro další dílčí funkci přírodní (pokud plní v krajině například funkci interakčního prvku).
- Rozsah plochy zemědělské by měl být limitován s ohledem na přírodní podmínky, které zvyšují unášecí sílu. Jedná se například o délku nepřerušovaného odtoku či dráhy soustředěného odtoku.
- Při vymezení ploch omezit střety vzá-

jemně neslučitelných činností a požadků na uspořádání a využívání území.

- Po dohodě s obcí a orgány ochrany přírody a krajiny návrhem změn v krajině řešit ve veřejném zájmu problémy zjištěné v územně analytických podkladech či v územní studii krajiny příslušné obce s rozšířenou působností.
- Koncepce uspořádání krajiny by měla ochránit zvýšené hodnoty a pozitivní potenciály řešené krajiny zohledněním specifických podmínek a charakteru území.

Ve svém komplexu má koncepce uspořádání krajiny vyjádřená mozaikou ploch s rozdílným způsobem využití a stanovenými regulativy vytvořit územní podmínky pro udržitelný rozvoj krajiny. Přijatelná míra erozní ohroženosti představuje jednu ze zásadních podmínek udržitelného rozvoje.

Vodní eroze a vybrané nástroje veřejné správy

Řešení vazeb vlastnických práv a veřejného zájmu v krajině vyžaduje v právním státě systémový přístup, který se opírá o zákon a musí být dostatečně odůvodněn veřejný zájem na dotčení vlastnických práv. U zemědělského hospodaření vstupuje do hry ještě třetí významný subjekt – nájemce.

Protierozní kalkulačka

Protierozní kalkulačka byla vyvinuta pro Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí. Pomocí internetové aplikace lze posuzovat možnosti protierozní ochrany půdy na zadaném území. Uživatelům kalkulačky poskytuje informace o míře erozní ohroženosti hodnocených lokalit. Další informace se týkají ochranného účinku modelových osevních postupů s možností vytvářet a hodnotit vlastní osevní postupy. Po aplikaci osevního postupu na lokalitu vyhodnocuje potřebu přijmout konkrétní doplňující protierozní opatření a vyhodnocuje jeho účinnost, vyhodnocuje dopad bilance organické hmoty na erodovatelnost půdy.

Kalkulačka tak umožňuje hospodařícím subjektům činit rozvahy o účinnosti agrotechnických a organizačních protierozních opatření, o kterých rozhoduje vlastník, respektive hospodařící subjekt.

Monitoring eroze

Monitoring eroze zemědělské půdy vznikl jako společný projekt MZe – Ústředního pozemkového úřadu (nyní Státní pozem-

Foto: Kamil Kaulich

Harmonická krajina

kový úřad) a Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, v.v.i. (VÚMOP, v.v.i) na základě příkazu ministra č. 15/2012. Účelem procesu monitoringu je sběr a evidence informací o erozních událostech na zemědělské půdě a jejich vyhodnocování. Pro potřeby monitoringu eroze zemědělské půdy jsou nahlašovány události, při kterých dojde k poškození zemědělského půdního fondu (zejména odnosu půdy).

Hlavním cílem monitoringu je zajistit relevantní podklady o rozsahu problému s erozí zemědělské půdy, o příčinách tohoto stavu, o správnosti zacílení stávajících politik v oblasti boje proti erozi a o účinnosti, resp. neúčinnosti některých protierozních opatření.

Protierozní vyhláška

Stručná informace o vyhlášce

Vyhláška o ochraně zemědělské půdy před erozí č. 240/2021 Sb. má účinnost od 01. 07. 2021. Vyhláška stanovuje způsob hodnocení erozního ohrožení zemědělské půdy vodní erozí, přípustnou míru erozního ohrožení vodní erozí a opatření k jeho snížení.

Hodnocení erozního ohrožení zemědělské půdy se provádí výpočtem v protierozní kalkulačce. Zjišťuje se míra erozního ohrožení posuzované plochy. Orgány ochrany zemědělského půdního fondu při hodnocení erozního ohrožení posuzovaných ploch vycházejí z údajů o opakovaných erozních událostech zaznamenaných v monitoringu eroze zemědělské půdy.

Rámcový obsah vyhlášky

Vstupní informace

Příprava vyhlášky trvala řadu let, kdy se hledala názorová shoda odborné veřejnosti, například v oblasti výše přípustné ztráty půdy. Časově náročná byla také diskuse se zástupci či představiteli hospodařících subjektů. A do třetice k zajištění podmínek pro vydání vyhlášky musela být dostatečně silná politická vůle. V roce 2021 nastala konečně situace, kdy bylo možné vyhlášku vydat. Od 1. července vstoupila v platnost protierozní vyhláška, jejímž úkolem je chránit půdu před vodní erozí. Vyhláška stanovuje:

- půdy nevhodné pro změnu trvalého travního porostu na ornou půdu z hlediska jejich fyzikálních nebo biologických vlastností a jejich erozního ohrožení,
- způsob hodnocení erozního ohrožení zemědělské půdy,
- přípustnou míru erozního ohrožení zemědělské půdy a opatření k jeho snížení.

Vyhláška také umožní kontrolovat a pokutovat zemědělce za nešetrné hospodaření na zemědělské půdě.

Přípustná ztráta půdy

Vyhláška stanovuje přípustnou ztrátu půdy ve výši 9 tun na hektar a rok, kterou je potřeba dodržovat. Tato maximální limitní míra ztráty půdy je nepřekročitelná a zohledňuje jak požadavky na protierozní ochranu, tak realizovatelnost opatření v zemědělské praxi.

K vytipování problematických ploch, na nichž je limit překračován, bude sloužit již dnes funkční Monitoring eroze. První záznam erozní události v Monitoringu je pro zemědělce výstrahou, že je potřebné na jeho obhospodařované ploše upravit hospodaření. Veřejnost může hlásit podezření na erozní událost orgánu ochrany ZPF nebo pobočce Státního pozemkového úřadu. Nahlášená erozní událost bude následně prošetřena v terénu a vyhodnocena.

Plán protierozních opatření

V případě opakovaného záznamu je již zřejmé, že na ploše dochází k opakovaným problémům s erozí a plochu je potřeba sledovat a přijímat efektivnější protierozní opatření. Na plochách, kde bude erozní událost zaznamenána opakovaně, budou muset zemědělské subjekty zavést dodatečná protierozní opatření, k jejichž vhodnému výběru poslouží aplikace Protierozní kalkulačka. Pomocí ní si zemědělec sestaví plán protierozních opatření, přičemž hospodaření dle tohoto plánu bude následně předmětem kontroly. Odbornou podporu jim bude poskytovat Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy a Státní pozemkový úřad.

Kontrola

Sankce a kontrolní mechanismy upravuje zákon o ochraně zemědělského půdního fondu (ZPF). Ke kontrolní činnosti MŽP zpracovává podrobný metodický pokyn. Plochy a jejich uživatelé budou kontrolováni příslušnými orgány ochrany ZPF, což jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Vyhláška stanoví, že když hospodaří subjekt dle plánu, má se za to, že nepřekročil přípustnou míru ztráty půdy erozí. Kontroly se zaměří na to, zda je vyhotoven plán hospodaření v Protierozní kalkulačce a zda subjekt dle něj hospodaří, co se týče volby plodin a agrotechniky.

Sankce

Za porušení nastaveného protierozního plánu hrozí fyzickým osobám pokuta až 100 000 Kč, právníkům osobám a podnikatelům až milion korun. Zemědělci také mohou přijít o část dotací, neboť porušení vyhlášky a sankce dle zákona o ochraně ZPF povedou i k sankcím v dotačním systému Ministerstva zemědělství. Orgány ochrany ZPF je budou hlásit Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu.

Zpětná vazba

Pomocí dat Monitoringu eroze bude také docházet k průběžnému vyhodnocování účinnosti protierozní vyhlášky a v budoucnu tak není vyloučeno zpřísnění limitu přípustné ztráty.

Závěr

Protierozní ochrana zemědělského půdního fondu představuje názorný příklad složitějšího a zdoluhavého postupu při řešení problémů v krajině. K jednotlivým pozemkům se vztahují vlastnická práva. Opatření v krajině je tedy potřeba dohodnout s dotčenými vlastníky. Je nutné prokázat a odůvodnit veřejný zájem na realizaci krajinného opatření právě v dané lokalitě. Pokud jsou vlastnická práva omezena, je potřeba zajis-

tit finanční prostředky na jejich kompenzaci. A teprve pak je možné připravovat realizaci krajinného opatření.

V případě eroze je však potřeba upozornit i na povinnosti vlastníka. Zákonem je totiž zakázáno poškozovat fyzikální, chemické nebo biologické vlastnosti zemědělské půdy jejím zhutňováním, zamokřováním, vysoušením, překrýváním nebo narušováním erozí. Nesmí se způsobovat ohrožení zemědělské půdy erozí překračováním pří-

rustné míry jejího erozního ohrožení stanovené prováděcím právním předpisem. Ten je od července 2021 k dispozici. Přejme si tedy, aby vyhláška „o ochraně zemědělské půdy před erozí“ byla oním pomyslným vodítkem, kterým orgány ochrany zemědělského půdního fondu udří vodní erozi „na řetězu“ či v přijatelné intenzitě.

Vladimír Mackovič

Pozn. autora: Zdrojem vybraných informací a údajů byly webové stránky Ministerstva zemědělství, Ministerstva životního prostředí a Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, v. v. i.

Co umožilo osla?

Glosa o půdě, ve které je uplatněn odkaz na známé rčení o oslovi, jehož umožilo stokrát „nic“.

Půda jako specifický fenomén.

Nejdříve o tom, v čem spočívají specifika půdy. Jedná se zejména o tyto skutečnosti:

- Půda vzniká půdotvorným procesem z povrchových zvětralin a z organických zbytků za působení půdotvorných faktorů. Přírodním procesem vzniká 1 mm půdy 1 000 let.
- Přežití a prosperita všech suchozemských biologických společenstev, přirozených i umělých, závisí na tenké vrchní vrstvě Země.
- Půda je nezastupitelná v plnění zejména těchto funkcí:
 - Půda jako základní článek potravního řetězce a současně substrát pro růst rostlin.
 - Půda jako zásobárna vody pro rostliny.
 - Půda hraje nezastupitelnou roli ve stabilitě ekosystémů.
- Půda má své vlastníky, ale řadu benefitů (prospěch, užitek) poskytuje celé společnosti.
- Půdu je nutné chránit nejen pro současnou dobu, ale se značným výhledem do budoucna.

Půda a společnost

Zemědělské pozemky lze obrazně přirovnat k hejnu slepic, které snášejí „zlatá vejčička“. Máme možnost si buď ze slepic vařit polévku nebo se o ně starat a hejno nám bude trvale snášet vejce. Slunce, déšť a udržitelná péče sedláka o půdu byly stěžejní pilíře jeho nejen potravinové zabezpečení. Dalo by se oče-

kávat, že i společnost bude obezřetně zacházet s tímto „rodinným stříbrem“. Selský rozum by předpokládal, že uplatňováním principu „dobrého hospodáře“ bude společnost zajišťovat potravinovou zabezpečení pro sebe i pro budoucí generace. Jednu z podmínek zabezpečení představuje „udržitelné“ dostatečná rozloha zemědělské půdy. A tady je možná zakopané „čertovo kopytko“. Nevíme, jaká rozloha půdy limituje potravinovou bezpečnost; nevíme, jaká rozloha půdy je nezbytná pro žádoucí průběh malého koloběhu vody a pro retenci atmosférických srážek do podzemních vod; nevíme, na jaké rozloze půdy je potřeba zajistit příznivé prostředí pro existenci původních a domácích přírodních blízkých společenstev. Přitom ale prakticky každý den vyřizují dotčené orgány podněty k odnětí zemědělské půdy. Proto by se mělo vycházet z principu předběžné opatrnosti, což znamená, vyvarovat se unáhleného rozhodování a činů. Jenže volby jsou každé čtyři roky a je potřeba naklánět si potenciální voliče. A bez nové výstavby, tedy bez záborů, moc hlasů nepříjde. To skladová či průmyslová zóna vybudovaná za humny, může přinést víc volebních preferencí. Ztrátu pár stovek kvalitní zemědělské půdy je pak nutno položit jako „obět na oltář vlasti“. Vždyť půdy je dost, jedte na chalupu a uvidíte, jak velká jsou pole za humny.

Trend vývoje rozlohy zemědělské půdy

Je známo, že o případných úbytcích půdy se rozhoduje zejména v procesu územního plánování. Na zábor zemědělské půdy

je nutno v dlouhodobých souvislostech a důsledcích pohlížet jako na (nutné ?) „zlo“. Při řešení návrhu územního plánu se rozhoduje, jak velké „zlo“ to bude. Velikost „zla“ ovlivňuje nejen suma zastavitelných ploch, ale i kvalita dotčené zemědělské půdy. Výnosy zemědělských plodin na kvalitní půdě jsou mnohem vyšší. Ale rovinaté plochy s dobrými podmínkami pro zakládání staveb velkoplošných zón nabízí jen prostory s nejkvalitnějšími půdami. A tak se volí často větší „zlo“. A jak se to projevuje v dlouhodobějším horizontu? Ze zón se stanou brownfieldy a bude potřeba hledat jejich nové využití. A jak se to projeví na rozloze půdy? Víme kolik a jak rychle půdy ubývá?

Z hlediska dostupnosti systémových a podrobnějších informací o úbytcích půdy moc zdrojů není. Rámcové informace do úrovně okresů přináší „SOUHRNNÉ PŘEHLEDY O PŮDNÍM FONDU Z ÚDAJŮ KATASTRU NE-MOVITOSTÍ ČESKÉ REPUBLIKY“, které každoročně vydává ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ. Z tohoto podkladu jsou převzata vstupní data pro následující úvahu.

Vstupní data

Rok	výměra orné půdy na 1 obyvatele v hektarech
1950	0,4330
2019	0,2761

Pokles výměry orné půdy na 1 obyvatele za období 1950–2019 činil 0,16 hektaru. Z toho lze odvodit průměrný roční úbytek výměry orné půdy na 1 obyvatele. Za období 1950–

2019 vychází průměrná hodnota 0,002 hektaru na 1 obyvatele. Pokud by trend s ročním úbytkem 0,002 ha orné půdy na jednoho obyvatele pokračoval, byla by orná půda vyčerpána za cca 123 let. Jedná se jen o orientační prodloužení trajektorie evidovaného úbytku orné půdy, která naznačuje, za jak dlouho se může „ucho utrhnout“.

Smyslem rozvahy je upozornit na riziko, směřování dlouhodobého vývoje trendu úbytku orné půdy v ČR. Převedené na lidskou společnost lze konstatovat, že děti těch, kteří se narodili v roce 2020, by se mohli dožít situace, že nebudou mít k dispozici ornou půdu. A tady konečně dochází na osla v nadpisu. Výměra 0,002 hektaru

může připadat jako „nic“. A takových sto dvacet tři opakovaných „nic“ nám umožní ornou půdu.

Vladimír Mackovič

Nové publikace

Občanské vybavení.

Sborník z konference AUÚP ČR, Praha 15.–16. 4. 2021 [Brno: Ústav územního rozvoje, 2021, mimořádná příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 3/2021, 56 s. ISBN 978-80-7663-013-0]

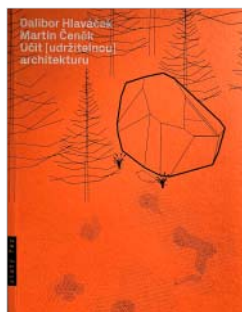
Sborník k tématu občanského vybavení. Z obsahu: Aplikace standardů dostupnosti veřejné infrastruktury v ÚAP obcí, Kapitola Občanské vybavení v publikaci Principy a pravidla ÚP, Irsko – financování výstavby OV.

NOSEK, Ivan. Územní plán. Metodika zpracování a následné zpracování jeho důsledků. Příklad Köln am Rhein

[Praha: Powerprint, 2021, 88 s. ISBN 978-80-7568-342-7]

Dokumentace územního plánu si bere za příklad Kolín nad Rýnem. V projektu je zpracována územně plánovací dokumentace, která se snaží o racionalizaci prostorového a funkčního uspořádání území. Kniha si bere za cíl dokumentovat historický rozvoj města a části jeho infrastruktury.

HLAVÁČEK, Dalibor ČENĚK, Martin. Učit [udržitelnou] architekturu

[Praha: Zlatý řez, 2020, 200 s. ISBN 978-80-88033-07-3]

Hlavním tématem je udržitelná architektura. Nikoliv ve smyslu výsledku nebo zaručeného návodu, ale procesu / přístupu. Čtenáři získají plastickou představu, co v architektuře znamenají (či měly by znamenat) pojmy jako soběstačnost, udržitelnost, environmentální zodpovědnost...

HÁJEK, Petr. Česká architektura 2019–2020

[Praha: Prostor, 2021, 175 s. ISBN 978-80-87064-31-3]

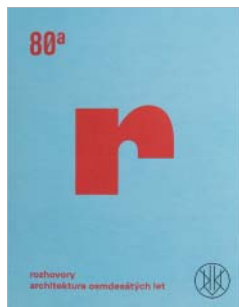
Výběr 31 staveb provedl architekt Petr Hájek, který publikované realizace doplnil komentáři a úvodním textem.

KLANTEN, Robert STUHLER, Elli, sSPACE 10 (ed.) The Ideal City. Exploring Urban Future

[Berlin: Gestalten, 2021, 255 s. ISBN 978-3-89955-862-3]

Ukázky projektů a návrhů z 53 měst z 30 zemí s odborným komentářem přinášejí inspirativní řešení pro města budoucnosti.

VORLÍK, Petr (ed.). Rozhovory. Architektura osmdesátých let

[Praha: Fakulta architektury ČVUT v Praze, 2020, 336 s. ISBN 978-80-01-06778-9]

Publikace připravená týmem Petra Vorlíka představuje osobní osudy a vzpomínky aktérů tehdejší architektonické scény – 35 rozhovorů (s Janem a Ivanou Bendovými, Tomášem Šenbergerem, Vladimírem Krátkým, Ivanem Vavříkem a dalšími).

MENCL, Václav. Dějiny evropské architektury II.

[Praha: Národní památkový ústav, 2020, 494 s. ISBN 978-80-88339-08-3]

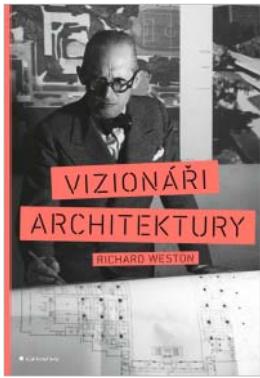
Druhý ze čtyř svazků pojednává o řeckém umění, přibližuje umění v době římského císařství a raně křesťanské umění v latinském světě až po středověk.

OKAMURA, Osamu. Město pro každého. Manuál urbanisty začátečníka

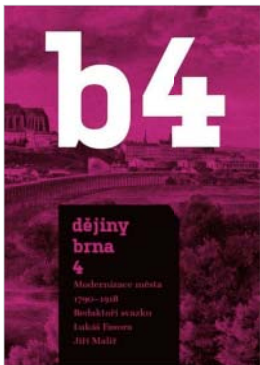
[Praha: Labyrint, editce Raketa a Nadace české architektury, 2021, 180 s. ISBN 978-80-86803-67-8]

Krátkými kapitolami s všestrannými souvislostmi představuje autor město jako dynamické prostředí, jehož místa a oblasti se proměňují tak, jak se vyvíjí jeho obyvatelé. Pro knihu je typické, že reflektuje zejména stavební a urbanistické trendy posledních dvou staletí, tedy období, kdy město začalo výrazně expandovat za své dosavadní hranice. Kniha je určena pro čtenáře od 12 let.

WESTON, Richard.
Vizionáři architektury
[Praha: Grada Publishing, 2021, 312 s. ISBN 978-80-271-1283-8]

Kniha představuje 75 nejvýznamnějších světových architektů 20. století a vzdává tak hold rozmanitosti moderní architektury.

FASORA, Lukáš MALÍŘ, Jiří (red.).
Dějiny Brna 4. Modernizace města 1790–1918
[Brno: Archiv města Brna: 2020. 1283 s. ISBN 978-80-86736-62-4]

Kniha mapuje období historie města v 19. stol. od napoleonských válek až po vznik Československa. Čtenářům nabídne například informace o moravském Manchesteru nebo o zbourání městských hradeb a jeho důsledků pro další rozvoj města.

ZIKMUND, Jan.
Hledání univerzality. Kontexty průmyslové architektury v Československu 1945–1992
[Praha: České vysoké učení technické, 2020. 207 s. ISBN 978-80-01-06743-7]

Publikace přibližuje procesy, jež přinesly proměnu moderní továrny z individuálně pojatého technicko-architektonického díla do formátu univerzálního a abstraktního, a připomíná cenné stavby, které zanikly bez povšimnutí.

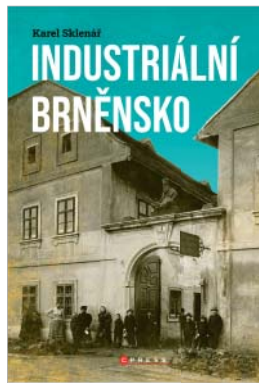
MERTA, Dan PUČEROVÁ, Klára (eds.).
Praha / Udržitelná architektura
[Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2020, 143 s. ISBN 978-80-88-161-13-4]

Architektonický průvodce představuje přes třicet projektů, které dokazují, že i pro Prahu se stává udržitelnost silným tématem, a že pokud investor a architekt naleznou společnou řeč, může vzniknout kvalitní urbanismus, veřejný prostor nebo bytový komplex.

JÁSEK, Jaroslav DRNEK, Kryštof.
Vodovody předměstských obcí před vznikem Velké Prahy
[Dolní Břežany: Scriptorium, 2020, 176 s. ISBN 978-80-7649-006-2]

Publikace mapuje výstavbu jednotlivých vodovodů v obcích, které byly s Prahou spojeny až v roce 1922 při vytvoření Velké Prahy. Kniha přináší kromě zásadního faktografického materiálu vzešlého z pramenného studia také bohatou a cennou obrazovou dokumentaci.

SKLENÁŘ, Karel.
Industriální Brněnsko
[Brno: CPress, 2021. 175 s. ISBN 978-80-26434-88-7]

Brněnsko bylo od konce 18. století průmyslovým centrem regionu. Dnes již není většina továren v provozu a řada z nich se bourá. Autor provází čtenáře po známějších i zapomenutých stopách industriální slávy Brna a jeho okolí.

HEČKOVÁ, Michaela CHABERA, Matěj.
Možnosti vesnice
[Praha: Meziměsto, z. s. 2021, 224 s. ISBN 978-80-270-9281-9]

Kniha mapuje dvanáct portrétů architektonické, společenské a kulturní proměny českých vesnic za posledních 20 let. Kráčí po stavebních stopách studia Mjolk architekti, Atelier M1 architekti, Kamil Mrva Architects, ADR, OK PLAN ARCHITECTS, Objektor, SBORWITZ Architekti nebo Chybik+Křištof.

HŮRKOVÁ, Ludmila MEZIHORÁKOVÁ, Klára (eds.).
Proměny venkovské architektury

s důrazem na vývoj v 19. a 20. století II.
[Praha: Artefactum, 2020. 431 s. ISBN 978-80-88283-49-2]

Publikace upozorňuje na skutečnost, že i na první pohled obyčejné stavby mohou mít umělecko-historickou hodnotu a stejně tak ji v sobě může skrývat urbanistický celek venkovské lokality.

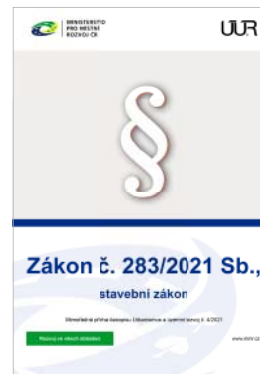

MARGOLIUS, Ivan SZADKOWSKA, Maria (ed.).
Jan Kaplický
[Praha: CPress, 2020, 352 s. ISBN 978-80-264-3350-7]

Monografie vizionáře moderní architektury s fotografiemi z jeho osobního archivu.

ÚZ č. 1443. **Nový stavební zákon**
[Sagit, as. S., 128 s. ISBN 978-80-7488-480-1]

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon
[Mimořádná příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 4/2021, 156 s. ISBN 978-80-7663-015-4]

23. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU

Ministerstvo pro místní rozvoj pořádá v Hradci Králové ve dnech 30. září – 1. října 2021 v pořadí již 23. celostátní konferenci o územním plánování a stavebním řádu.

Tématem letošní konference je **nový stavební zákon, standardizace a digitalizace.**

Konference navazuje na dlouholetou tradici pravidelných, jednou za dva roky se opakujících pracovních setkání zástupců státní správy, samosprávy a dalších odborníků z oblasti územního plánování a stavebního řádu.

Program konference je průběžně upřesňován, bližší informace včetně závazné přihlášky jsou dostupné na internetových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj www.mmr.cz a také Ústavu územního rozvoje www.uur.cz, který se na přípravě konference podílí.

EUROPAN EVROPA

Platforma European Europe vyhlašuje soutěž **EUROPAN 16 COMPETITION – LIVING CITIES**

Lhůta pro podání přihlášek do soutěže:
17. září 2021.

European je platforma pro mladé profesionály městského, krajinářského a architektonického designu do 40 let.

Sustainable Places

29. září – 1. října 2021, Řím

Konference se uskuteční hybridní formou. Hlavními tématy budou energeticky sobě-

stačné budovy, technologie pro obnovitelnou energii a inteligentní sítě a města. Registrace na: www.sustainableplaces.eu

Teze ČKA k volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

Česká komora architektů, jako stavovská profesní organizace, nabízí pro sněmovní volby politickým stranám a hnutím několik témat důležitých pro rozvoj sídel, jejich architekturu, kvalitu vystavěného prostředí a udržitelný rozvoj. Tato témata nejsou důležitá jen z pohledu architektů, kteří zpracovávají územní plány či navrhují stavby, ale pro všechny, kteří užívají vystavěné i přírodní prostředí, tedy všechny občany této země. Česká komora architektů přináší tato témata, významná pro zodpovědnou správu státu, s výzvou volebním uskupením zahrnout je do svých volebních programů a následně do programových dokumentů nové vlády ČR. Dokument je ke stažení na webu ČKA.

Stanoviska a metodiky

Na webu ÚÚR byly zveřejněny nové nebo aktualizované metodické pokyny a sdělení OÚP MMR:

- Metodické sdělení k souběžnému pořizování změn územního plánu a nového územního plánu,
- Metodické sdělení Ministerstva pro místní rozvoj k postupu pořizování změny územního plánu vyvolané změnou mapového podkladu,
- Metodické sdělení k zveřejňování a ukládání územních a regulačních plánů, jejich změn a zprávy o uplatňování územního plánu,
- Vyvěšování a oznamování územního plánu,
- Metodické sdělení Ministerstva pro místní rozvoj k vymezení ploch pro golfové hřiště v územním plánu,
- Metodické sdělení Ministerstva životního prostředí a Ministerstva pro místní rozvoj k návrhu na pořízení změny územního plánu zkráceným postupem,
- Stanovisko krajského úřadu k návrhu územního plánu vojenského újezdu.